

СЛИКАРСТВО ПАБЛА ПИКАСА У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ЛИКОВНИХ СПОСОБНОСТИ ДЈЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Тијана Богуновић¹
Мирослав Дрљача²

Резиме

У овом раду се кроз теоријске основе расправља о ликовним способностима дјеце, те о значају ликовно-умјетничког дјела за њихов развој. Приказани су начини посматрања, анализе и кориштења умјетничког дјела у раду са дјецом. Циљ рада је испитати да ли је могуће подстицати развој ликовних способности дјеце помоћу умјетничких дјела Пабла Пикаса. Организовано је и реализовано истраживање у вртићу „Срна“ у Бањој Луци. Учествовало је 25 дјеце, узраста пет и шест година, од којих је 13 дјевојчица и 12 дјечака. Истраживање је реализовано у склопу три ликовне активности, а дјеца су се изражавала помоћу техника из подручја цртања, сликања и графике. Резултати истраживања показали су да дјеца предшколског узраста позитивно реагују на ликовно-умјетничка дјела Пабла Пикаса и да се могу на више начина и помоћу различитих техника користити као подстицај за дјечје ликовно изражавање и развој ликовних способности.

Кључне ријечи: ликовно васпитање, ликовне способности дјеце, Пабло Пикасо, умјетничко дјело као подстицај за ликовно изражавање.

¹ Тијана Богуновић је дипломирани васпитач предшколске дјеце запослен у ППУ „Јана“. Е-адреса: tijana.bogunovic@student.ff.unibl.org

² Мирослав Дрљача је доктор дидактичко-методичких наука и ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци. Е-адреса: miroslav.drljaca@ff.unibl.org

Увод

„Требале су ми четири године да почнем сликати као Рафаел и цијели живот да почнем сликати као дијете.“ (Пикасо)

Умјетност дјечи отвара вишеструке перспективе, учи их да праве добре процјене о односима са другима, да проблеми могу имати више од једног рјешења, да размишљају о материјалу и помоћу материјала, те оживљава чињеницу да ограничења језика не одређују границе сазнања. Такође, умјетност учи дјецу да мале разлике могу имати велике ефекте и помаже да кажу чак и оно што се не може изразити ријечима (Eisner, 2002; према: Хаџи Јованчић, 2012). Умјетност је одувijek била одраз културе и времена у којем је настала, а њен смисао је да омогући умјетнику да изрази себе кроз сопствени рад. Смисао ликовног васпитања у васпитно-образовном процесу је пружање могућности да дјеца, путем ликовног изражавања, изразе себе и комуницирају са другима (Филиповић, 2011). Ликовно васпитање не може се одвојити од ликовне умјетности. Због тога се првим задатком ликовног васпитања сматра увођење дјеце у ликовну културу (Karlavaris, 1979), јер она развија креативност и омогућава упознавање са историјом човјечанства и различитих цивилизација (Drljača, 2018). Средство за увођење дјеце у ликовну културу може бити ликовно-умјетничко дјело.

Дјечи је важно обезбиједити контакт са ликовно-умјетничким дјелом већ у предшколском периоду, помоћу њега створити основу за будуће доживљаје и развити осјећај за ликовну умјетност (Grgurić i Jakubin, 1999). Умјетничко дјело има битну улогу у ликовном васпитању и може бити подстицај за ликовно изражавање дјеце (Дрљача, 2024), те извор мотива за организацију ликовних активности. У овом раду се кроз теоријске основе расправља о ликовним способностима дјеце, те како ликовно-умјетничко дјело може служити као подстицај за њихов развој. Наводе се начини анализе, посматрања и кориштења умјетничког дјела у раду са дјецом, те се говори о томе зашто је важно изабрати дјело које је у складу са дјечјим развојним могућностима. За потребе истраживања одабрано је сликарство Пабла Пикаса на основу којег су организоване три ликовне активности у вртићу, те се помоћу методе естетског трансфера подстицао развој ликовних способности и израза. Доказано је да дјеца позитивно реагују на сликарство Пабла

Пикаса, да може подстаћи ликовни израз кроз различите технике и да позитивно утиче на развој ликовних способности.

Осврт на претходна теоријска проучавања и тангентна истраживања

У раном дјетињству развијају се сви потенцијали личности дјетета, а посебно стваралаштво. Основна вриједност дјечјег стваралаштва је искреност, унутрашња мотивисаност и сам процес. Исте особине срећемо и у игри, те се за њу каже да је прототип стваралаштва. Тако стваралаштво можемо дефинисати као игру медијима који се налазе у разним врстама умјетности (Kamenov, 1990). Користећи игру и различите медије могуће је реализовати ликовне активности у којима дјеца спонтано и на иновативан начин долазе до ликовних рјешења (Дрљача, 2024). Дјечје стваралаштво у ликовним медијима огледа се у способности да се помоћу линије, боје и облика искуства повежу у хармоничну цјелину. Ликовно изражавање је за дијете врста комуникације са самим собом, гдје се појављују елементи који га окружују, те се у продуктима може видјети цјелокупан развој дјетета (Филиповић и Каменов, 2009).

Да би се дјеца ликовно изразила морају се развити ликовне способности које, према врсти нервних активности, можемо подијелити у четири групе. У оквиру сензитивних нерава постоје тачно и осјетљиво запажање, у оквиру интелектуалне активности разликујемо визуелно памћење и креативно мишљење. У сфери емоција разликују се емоционални став и машта, док у сфери моторике имамо моторичку спретност и моторичку осјетљивост (Karlavaris i sar., 1986). Упоредо са развојем ових способности, развијају се и ликовно-креативни фактори који су неопходни за изражавање, а дијеле се у двије групе. У квантитативне факторе убрајамо флуентност, редефиницију и елаборацију, а у квалитативне факторе оригиналност, флексибилност и осјетљивост за проблеме (Herceg i sar., 2010). Како би се ове способности развиле, дјеца су потребни адекватни подстицаји. Један од тих подстицаја су ликовно-умјетничка дјела, чијим се правилним одабиром и примјеном може позитивно утицати на дјечји ликовни развој.

Ликовно-умјетничко дјело је важно укључити у процес васпитања јер помаже дјеци да развију свијест, разумијевање и да уважавају умјет-

ност. Омогућава им да се идентификују и нађу повезницу између свога рада и рада умјетника и подстиче их да посматрањем умјетничког дјела развију критичко мишљење (Cox & Watts, 2016; према: Tomljenović i Bratović, 2020). Посматрајући ликовно-умјетничко дјело, дијете појаве на њему тумачи посредством личног искуства (Zhytnik et al., 2023), важно их је подстицати да посматрају, али је за то потребна припрема. Треба дати тачна упутства о томе шта посматрају, те објаснити појмове које не разумију (Петрач, 2015). Када дијете дође у сусрет са ликовно-умјетничким дјелом прво га перципира, након које се дешава рецепција, а на крају реакција, односно продуктиван одговор на умјетничко дјело. Ово су компоненте естетског трансфера, помоћу којег дијете, посредством ликовно-умјетничког дјела, доживљава ново естетско искуство (Duh i Zupančić, 2011).

Петрач наводи начине посматрања и анализе ликовно-умјетничког дјела са дјецом: „посматрање и анализа ликовног дјела према тематским, ликовно језичним и ликовно-техничким садржајима и стилским одредницама, проматрање и анализа ликовно-умјетничког дјела након властитог обликовања сличних ликовно-језичних садржаја исте теме, проматрање и анализа након претходног описа ликовно-умјетничког дјела, описивање умјетничког дјела након његова кратког показивања, посматрање и анализа од цјелине према детаљу и од детаља према цјелини, посматрање и анализа од нејаснога према јасноме и успоредно посматрање и анализа умјетничких дјела“ (Петрач, 2015: 40). Сваком новом интеракцијом са умјетничким дјелом дијете је корак ближе томе да схвати свијет ликовне умјетности у којем стварност може сагледати на другачији начин и кроз који може спознати себе.

Ликовно-умјетничка дјела се не показују дјечи да би их копирала, него да би дошла у додир са ликовном умјетношћу, од малена развила позитиван став према њој и у исто вријеме имала подстицај за сопствени израз (Duh i Zupančić, 2011). Петрач наводи начине на које се оно може користити као подстицај за изражавање, па тако имамо: „умјетничко дјело као ликовно-језични и тематски цитат, ликовно-језична редефиниција умјетничког дјела, умјетничко дјело као извор нових мотива, ликовни и композицијски елементи умјетничког дјела као подстицај за изражавање и стварање и осамостаљивање лика из цјелине“ (Петрач, 2015: 91). На основу наведеног може се закључити да умјетничко дјело може бити неисцрпан извор идеја за организацију ликовних актив-

ности, кроз које ће се дјеца упознавати са могућностима које пружа ликовна умјетност.

При избору ликовног дјела са којим ће дијете доћи у интеракцију треба поштовати критеријуме: важност аутора и његовог рада, типичност аутора и његовог рада, очигледност радова, садржајна примјереност радова и практично-изведбена примјереност рада (Брајчић и Ђуџић, 2019; према: Дућ и Зупанчић, 2009). Дјеци предшколског узраста одговарају дјела која имају јасне контуре, интензивне боје и наглашен простор. Што се тиче сижеа одговарају им дјела на којима је догађај јасно испричан (Karlavaris, 1979). Погодна су умјетничка дјела из периода реализма, импресионизма, кубизма, експресионизма и надреализма (Herceg i sar., 2010). Када дијете дође у сусрет са квалитетним дјелом доћи ће до буђења маште и ослобађања способности за ликовно изражавање (Grgurić i Jakubin, 1999).

За Пабла Пикаса је својствена слобода изражавања, а његов рад увијек изненађује својом неповезаношћу (Дућ и Зупанчић, 2009). У себи је сачувао разиграност, спонтаност и жељу за истраживањем. Процес стваралаштва подсећао је на игру у којој је волио да експериментираше. Тако је спојио кубизам, у којем је представљао предмете из више различитих углова и дјечји начин изражавања, за који је својствена слобода композиције. Не само да је покушао да сагледа свијет дјечјим очима, него су му она често била инспирација (Supsakova, 2021). Због тога Пикасово сликарство може да служи као подстицај за развој ликовних способности и израза.

У односу на тему, наведена су истраживања сродне тематике која су за циљ имала да прикажу зашто и како је могуће користити ликовна дјела у раду са предшколском дјецом. Да је ликовно-умјетничко дјело корисно доказали су Дућ и Зупанчић (Дућ и Зупанчић, 2009) кроз ликовно-педагошки пројекат “Ликовни одгој и умјетност Пабла Пикаса“ који је трајао годину дана, а спроведен је у Дјечјем вртићу Опатија. Аутори пројекта остварили су квалитативни помак који је усмјерен на васпитно-образовне задатке ликовних активности и тиме допринијели цјеловитом развоју личности дјетета. Показали су да се помоћу Пикасових дјела омогућује квалитетан подстицај за дјецу али и за васпитаче. Дућ (Дућ, 2016) је испитивао како дјеца реагују на умјетничка дјела и какве комуникацијске вјештине испољавају током те интеракције. Резултати су показали да су дјечја схватања била поприлично разнолика, однос-

но свако дијете описивало је умјетничко дјело на свој начин, додавши емоције. Аутор долази до закључка да ликовна умјетност позитивно утиче на комуникацијске вјештине предшколске дјеце, уколико се позитиван однос према њој систематски развија од малена. Дрљача (2024) је у својој монографији приказао истраживање које се састојало од три студије. Истраживањем је потврдио чињеницу да ликовно-умјетничко дјело има кључну улогу у ликовном васпитању и да може служити као адекватно наставно средство и као подстицај за дјечји ликовни израз. Колики је значај кориштења ликовно-умјетничког дјела у раду са предшколском дјецом показују и бројна истраживања, показујући на који начин се могу користити и зашто је то корисно за дјецу (Savva, 2003; Tomljenović i Bratović, 2020; Haliljonovna, 2020). На основу наведених, сродних истраживања може се закључити да предшколска дјеца прихватају ликовно-умјетничко дјело као подстицај за сопствено ликовно изражавање, те да оно позитивно утиче на развој ликовних способности, а то показује и наше истраживање.

Методологија квалитативног истраживања

Предмет истраживања је проучавање значаја ликовно-умјетничког дјела за ликовни развој дјеце у теоријским основама и у дјечјим радovima. Проблем истраживања је испитивање утицаја ликовно-умјетничких дјела Пабла Пикаса на развој ликовних способности код дјеце. Циљ истраживања је подстакнути ликовни израз и развој ликовних способности дјеце помоћу сликарства Пабла Пикаса. Задаци истраживања, који произилазе из наведеног циља су: изучити теоријске основе које се баве подстицањем ликовних способности и ликовног изражавања дјеце на основу умјетничког дјела и на основу дјела Пабла Пикаса, кроз ликовне технике цртања, сликања и графике, организовати и реализовати истраживање.

У овом раду кориштена је метода *теоријске анализе и синтезе* како би се проучиле теоријске основе, интерпретирали резултати истраживања и генерализовали закључци.

Методичка организација ликовних активности у вртићу обухватила је примјену општих и специфичних метода. Опште методе кориштене су приликом упознавања дјеце са начином рада и ликовно-умјетничким дјелима, а то су метода излагања, метода разговора и

показивачка метода. Како би се код дјеце подстакао процес креативности и машта кориштена је специфична метода, метода естетског трансфера.

Истраживање је спроведено у вртићу „Срна“ у Бањој Луци, за вријеме студентске праксе, која је одржана у мају и јуну 2024. године. Трајало је три седмице, а за то вријеме организоване су три активности, а свака је трајала око један сат. У њима се као подстицај за ликовно изражавање и за развој ликовних способности користило сликарство Пабла Пикаса. У истраживању је учествовало 25 дјеце, узраста пет и шест година, од којих је 13 дјевојчица и 12 дјечака.

Интерпретација и анализа резултата истраживања

За потребе нашег истраживања организоване су три ликовне активности у којима су се дјеца изражавала помоћу различитих техника из подручја цртања, сликања и графике. Њихов ликовни израз подстакнут је сликарством Пабла Пикаса, а за активности је одабрано по једно умјетничко дјело. Из сваке од њих издвојени су дјечји радови, који су анализирани, а након тога приказани су резултати истраживања.

Интерпретација и анализа резултата активности „Паул као Харлекин“

За прву ликовну активност одабрано је дјело „Паул као харлекин“ (Слика 1). На почетку активности дјеца су упозната са биографским подацима Пабла Пикаса, када су имала прилику видјети и неколико фотографија које показују лик Пикаса, као и његове активности. Дјецци су постављана питања. Након тога показано им је дјело „Паул као харлекин“. Помоћу постављених питања дјечја пажња је била усмјерена на дјечаково одијело, те на боје и облике. Задатак дјеце је био да редефинишу детаљ на ликовно-умјетничком дјелу који се односи на одјећу (Слика 2). Од ликовних техника кориштене су оловке у боји, фломастери и воштане пастеле, све из подручја цртања.

Слика 1. „Паул као харлекин“
(Walther, 2001: 50)

Слика 2. Измијењено дјело за
практични дио активности

Дјевојчица Теа (6) назвала је свој рад *Женски ватрогасац* (Слика 3), а приликом разговора рекла је: „То је жена и она је ватрогасац и гаси ватру.“ Код дјевојчице на раду су подстакнуте способности визуелног памћења и креативног мишљења, на раду има мноштво детаља и нашла је рјешење које је ново и другачије. Да је подстакнут развој емоционалног става и моторичке осјетљивости видимо по томе што су покрети којима је украшено одијело динамични и необуздани. Подстицањем ових способности активирани су и ликовно-креативни фактори, флуентност, оригиналност, флексибилност и осјетљивост за проблеме. За свој израз користила је воштане боје. Одлучила се за кориштење основних боја, при чему доминира црвена. На глави дјечака доцртала је црвену капу, а иза његове руке цријево из којег иде вода, како би употпунила приказ ватрогасца. Да би јасно приказала да је у питању особа женског пола око врата је нацртала огрлицу, на прсте додала плаву боју тако приказавши нокте, а на лице шминку. Дјевојчица је приказала шири садржај који произилази из мотива јасно указујући на цјеловитост приказа мотива (Herceg i sar., 2010). С обзиром на то да су покрети спонтани и да није планирала поступак већ се ослањала на своје емоције можемо закључити да се ради о експресивном ликовном типу (Karlavaris, 1979).

Слика 3. *Тea* (6),
„Женски ватрогасац“

Слика 4. *Андрија* (6),
„Фудбалер“

Дјечак Андрија (6) назвао је свој рад *Фудбалер* (Слика 4), а током разговора рекао је да је то фудбалер као на његовом дресу. На његовом раду је подстакнуто осјетљиво запажање јер је унио лично искуство. Подстакнути су емоционални став и моторичка осјетљивост јер видимо његов индивидуални израз који је обојен емоцијама, те креативно мишљење јер је у рад унио нешто ново. Подстицањем ових способности активирани су ликовно-креативни фактори, оригиналност, флексибилност и осјетљивост за проблеме. Дјечак је за свој израз користио оловке у боји. Користио је три основне боје, односно плаву, црвену и жуту. Како би представио бројеве и ознаке које се иначе налазе на дресу користио је црни фломастер. Можемо да видимо да је дрес подијељен на три дијела. Први дио налази се уз дјечакове руке, а представљен је помоћу линија. Испод руку видимо плави детаљ, који представља број и написана слова, односно име, који се иначе налазе на леђима. Тако организовани детаљи указују на транспарентност цртежа, односно својство дјетета да приказује ствари које се непосредно не могу видјети. Ову карактеристику срећемо када дијете стекне више искуства о стварима које се налазе око њега. На основу наведених карактеристика и по детаљима на цртежу можемо закључити да се дјечак налази у фази развијене шеме. С обзиром на то да га је на ликовни израз подста-

као дрес који је носио, можемо закључити да је визуелни ликовни тип (Herceg i sar., 2010).

Интерпретација и анализа резултата активности „Здјела са воћем“

За другу ликовну активност одабрано је дјело „Здјела са воћем“ (Слика 5). Дјецџ су поновљене основне информације о Пикасу, а затим им је показана репродукција. Дозвољено им је да кажу шта виде на дјелу, а затим им је пажња била усмјерена на боје и облике. Потом су објашњене основне одлике кубизма. У практичном дијелу имала су задатак да креирају своју здјелу или корпу са воћем. Прво су отискивали печате од воћа које је кориштено као шаблон, након тога су фломастерима цртали здјелу на папир. Потом су исјекли отиснуте печате и залијепили у своју корпу. Кориштене су технике из три ликовна подручја. Из подручја графике – отискивање, из подручја цртања – фломастери и из подручја сликања – колаж.

Слика 5. *Здјела са воћем*

Преузето са: https://arhive.com/pablopicasso/works/376128~Fruit_bowl

Дјевојчица Ирина К. (6) назвала је свој рад *Корпа са различитим воћем* (Слика 6). На овом раду је подстакнут развој тачног и осјетљивог запажања, то видимо по боји крушака које су сличне бојама ликовно-умјетничког дјела (Слика 5), што значи да је њена пажња била усмјерена на боје кориштене на Пикасовом дјелу. Подстакнуто је креативно мишљење и машта јер је дјевојчица приказала рјешења која су необична, нова и оригинална. Затим, моторичка спретност и моторичка осјетљивост, јер је пажљиво бирала боје, пажљиво сјекла печате од воћа, а ипак

унијела индивидуални израз у свој рад. Подстицањем ових способности активирани су и ликовно-креативни фактори, редефиниција, оригиналност и флексибилност. Ликовно-креативне факторе можемо да видимо у начину на који је приказала грожђе. Дјевојчица је узела кромпир и на њега нанијела боју, а затим отискујући печате један до другог створила ново воће. Поред крушака и грожђа у своју корпу смјестила је лимун и паприку. Корпу је нацртала и обојила помоћу фломастера, а на дршку је додала два детаља, који представљају украсе. Тежила је ка реалном ликовном изразу, што се види по одабиру боја за воће и корпу и смеђим тачкицама које је додала крушки изван корпе, па се може закључити да је у питању интелектуални ликовни тип (Herceg i sar., 2010).

Слика 6. Ирина К. (6),
„Корпа са различитим воћем“

Слика 7. Андреј (5 г., 6 мј.),
„Здјела са трешњама и јабукама“

Дјечак Андреј (5 г., 6 мј.) назвао је свој рад *Здјела са трешњама и јабукама* (Слика 7). На његовом раду подстакнуте су ликовне способности осјетљивог запажања и визуелног памћења, што се види код приказа трешње. Дјечак је помоћу кромпира представио трешњу, а искористио је претходно искуство како би представио њен изглед. Зеленом бојом је повезао два облика која је отиснуо и тако створио једну цјелину. Да су подстакнуте способности креативног мишљења и маште видимо по томе што је дјечак кромпир употребио на необичан начин. Веома прецизно је исјекао отиснуте воћке, тако да је код њега подстакнут развој моторичке спретности. Подстицањем ових способности активирају се развој ликовно-креативних фактора, флуентности, редефиниције и оригиналности. Оригиналност се посебно види у приказу трешње. Трешње су плаве боје, тако да можемо да закључимо да се

дјечак или играо бојама или га је коначан облик подсјетио на ово воће, па је одлучио да то буде. Друге двије воћке које је смјестио у своју здјелу су јабуке и за њих је користио црвену боју. Ове боје дају композицији контраст топлог и хладног. Здјелу је представио помоћу зеленог и црвеног фломастера и линија. Хоризонталне и вертикалне линије се пресецају и стварају квадрате у које је дјечак уписао слова.

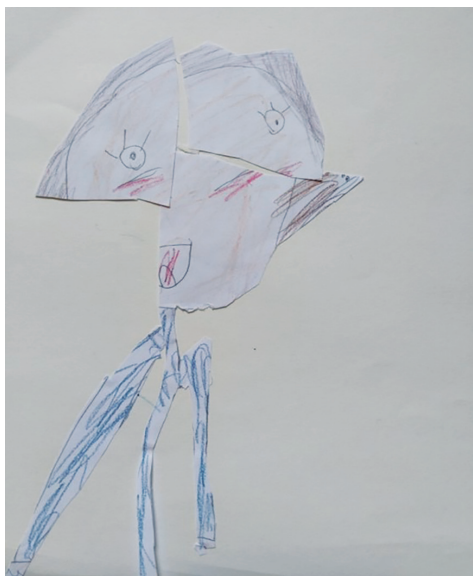
***Интерпретација и анализа резултата активности
„Жена у плавом шеширу са црвеном машином“***

За трећу ликовну активност одабрано је дјело „Жена у плавом шеширу са црвеном машином“ (Слика 8). Дјеци је показана репродукција дјела, те је с њима вођен разговор у којем су дјеца подстицана да кажу шта виде на дјелу и какво је лице. У практичном дијелу имали су два задатка. Први задатак био је да нацртају лице. Могли су да представе људско лице на другачији начин, не обраћајући пажњу на то како оно изгледа у стварности. Након цртања добили су задатак да исјеку своје цртеже на дијелове. Затим да помијешају дијелове свих цртежа, те да од њих створе ново лице. У првом дијелу задатка користили су се техникама из подручја цртања, оловкама у боји, фломастерима и воштаним пастелами, а у другом техником из подручја сликања, колажем.

Слика 8. *Жена у плавом шеширу са црвеном машином*
(Преузето са: <https://www.pablo-ruiz-picasso.net/work-1484.php>)

Дјевојчица Ирина П. (6) назвала је свој рад *Дјевојчица* (Слика 9). На њеном раду подстакнут је развој осјетљивог запажања јер је на основу претходног знања представила људску фигуру. Затим, маште, емоционалног става и моторичке осјетљивости јер је искористила свој првобитни цртеж на нов начин, а опет задржала индивидуални израз. Подстицањем ових способности активиран је развој ликовно-креативних фактора, редефиниције и осјетљивости за проблеме. За разлику од остале дјеце она је у другом дијелу задатка користила само дијелове свога цртежа, исјекла га и поново саставила. За свој израз користила је оловке у боји. На лицу је приказала само очи и уста, а тијело још увијек нема дебљину, те на основу тога може се закључити да се дјевојчица још увијек налази у фази шеме (Herceg i sar., 2010), иако има 6 година. На приказу лица недостаје нос што може бити показатељ плашљивости, повучености и ниског самопоуздања, глава је везана за тијело, без врата, а то може указивати на незрелост, импулсивност и лошу унутрашњу контролу. Дјевојчица је приказала руке без дланова и ноге без стопала што указује на осјећај кривице, несигурност и беспомоћност (Skybo i sar., 2007; према: Ferderber, 2022). С обзиром на то да дјевојчица има проблема са говором могло би се рећи да се то одражава и на њен ликовни израз.

Слика 9. Ирина П. (6),
„Дјевојчица“

Слика 10. Никола (6),
„Лице са два носа“

Дјечак Никола (6) назвао је свој рад *Лице са два носа* (Слика 10). Код њега на раду подстакнуте су способности осјетљивог запажања, што видимо по носу и бради које је дјечак нацртао на основу претходног искуства. Затим, креативно мишљење, емоционални став и машта, јер је пронашао нов и необичан начин за свој рад. Дјечак је рекао да његово лице има два носа, испод сваког ока по један. Даље, визуелно памћење јер је нашао начин да различите облике повеже у цјеловит ликовни израз. Код дјечака подстакнут је и развој ликовно-креативних фактора, елаборације, оригиналности и осјетљивости за проблеме. У првом дијелу задатка, за цртање лица, користио је оловке у боји. Лијево око, нос који је смјестио на десну страну и брада дио су његовог првобитног цртежа, а на основу тих детаља можемо закључити да се налази у фази развијене шеме (Herceg i sar., 2010). Око је приказао као круг, са зјеницом, што је карактеристично за овај период (Belamarić, 1987). На главу је додао комадић рецкавог папира који представља косу. Боје које је користио потврђују чињеницу да се дјеца у овом периоду изражавају бојама јаког интензитета (Филиповић, 2011).

Слика 11. Дивна (6), „Чудно лице са црвеним шеширом“

Слика 12. Константин (6), „Лице које је разбацано“

Дјевојчица Дивна (6) свој рад назвала је *Чудно лице са црвеним шеширом* (Слика 11). На њеном раду подстакнуте су способности тачног запажања и визуелног памћења. Њена пажња била је усмјерена на умјетничко дјело што можемо да видимо по интензивним бојама и по облицима. Затим, креативног мишљења јер је облике распоредила на необичан начин, употпунивши то детаљима. Даље, емоционални став, јер су подстакнуте емоције које су изазване ликовно-умјетничким дјелом, а те емоције је дјевојчица помоћу маште пренијела на папир. Способности тачног и осјетљивог запажања су исто подстакнуте, дјевојчица је спретно резала облике и у рад унијела индивидуални израз. С обзиром на то да је код ње кроз ову активност подстакнут развој готово свих способности, тиме је активирао и развој свих ликовно-креативних фактора. У другом дијелу задатка дјевојчица је искористила дијелове многих цртежа и спојила их у једну цјелину. Томе је додала два круга који представљају очи. Два мала троугла која је ставила уз очи су трепавице црвене боје. Оно што је занимљиво јесте да је лијево око постављено мало изнад десног, док је код Пикаса десно постављено изнад лијевог (Слика 8). Уста је представила помоћу наранџастог папира. На главу је додала црвени шешир, који је направила од рецкавог папира. Смеђи комад папира који је залијепљен испод шешира је, по њеним ријечима „одјећа на глави“, што је још један показатељ њене креативности. Да дјеца користе боје јаког интензитета, које су углавном у комплементарним односима (Филиповић, 2011), доказ је и њен рад. Због детаља можемо да закључимо да је у фази развијене шеме. Дјевојчица није планирала поступак израде, све је радила спонтано те се може рећи да се ради о експресивном ликовном типу (Herceg i sar., 2010).

Дјечак Константин (6) назвао је свој рад *Лице које је разбацано* (Слика 12). Код њега на раду су подстакнуте способности креативног мишљења јер је пронашао ново и оригинално рјешење за ликовни задатак, емоционални став и машта јер је ликовни материјал користио на необичан начин и моторичке осјетљивости јер је у рад унио индивидуални израз. Подстицањем ових способности код дјечака је активирао развој ликовно-креативних фактора, оригиналности и флексибилности. Његов рад се разликује од свих осталих, а дјечак је употребио апстрактни концепт обликовања (Karlavaris i sar., 1986). Он је створио „хаос“ на папиру. Тако црни кружићи представљају очи, испод очију залијепио је зелено-жути комад за који је рекао да су ноге, на њих се

надовезује наранџасто-црни комадић који представља трећу ногу. Испод тога постављен је још један наранџасти комадић за који је дјечак рекао да је коса, а испод косе су уста. С обзиром на то да је дјечак само лијепио дијелове и није планирао свој израз може се закључити да је ријеч о експресивном ликовном типу (Herceg i sar., 2010). Његов рад може да се посматра са свих страна, исто као и Пикасова дјела, што је још један доказ да је Пикасо инспирацију проналазио у дјечјим радовима.

На основу анализе резултата истраживања може се закључити да дјеца предшколског узраста позитивно реагују на дјела Пабла Пикаса, те да адекватна питања и разговор могу помоћи дјецци да их боље схвате. Активности су организоване тако да подсећају на игру, те је дјецци било занимљиво да уче о Пикасу, на шта указује и чињеница да су, приликом показивања дјела у задњој активности, одмах знала о којем умјетнику је ријеч. Његово сликарство пружа могућност да се дјеца изразе помоћу различитих ликовних техника и материјала за рад. Кроз активности су се упознала са различитим ликовним техникама и начинима њиховог комбиновања. Технике и материјали који су кориштени утицали су и на развој чула, fine моторике и концентрације. Дјеца су своје радове стварала на начине са којима се до тада нису сусрела. Реакције током стваралачког процеса и разговор о урађеном указују на чињеницу да им се свидео овај начин изражавања. Сва предшколска дјеца која су била учесници истраживања показала су заинтересованост и мотивисаност за рад. То је доказ да методички добро осмишљене активности, поткријепљене маштом и креативношћу, могу помоћи дјецци да од малих ногу заволе ликовну умјетност.

Закључак

„Свако дијете је умјетник, проблем је остати умјетник након одрастања“ (Пикасо)

За ово истраживање организоване су три ликовне активности у којима је, као подстицај, кориштено сликарство Пабла Пикаса. Све активности успјешно су реализоване, а резултати истраживања показују да дјеца позитивно реагују на ликовно-умјетничка дјела. На основу анализе радова може се закључити да су дјеца прихватила сликарство

Пабла Пикаса као подстицај за сопствени ликовни израз и да је позитивно утицало на развој ликовних способности. Такође, истраживање је показатељ васпитачима да се умјетничка дјела могу користити у раду са предшколском дјецом, ако се нађе одговарајући приступ који одговара дјечјим развојним могућностима. Нуди идеје за ликовне активности у којима се средства и материјали могу користити на нове и другачије начине.

Кроз активности подстакнуте су индивидуалност и креативни процеси, а по дјечјим реакцијама може се закључити да им се свидио нови начин рада, са којим се до тада нису сусрела. Иако су дјеца посматрала исто ликовно-умјетничко дјело, у стваралачком процесу нису настала два слична рада, сви су се изразили на другачији начин. Тиме је испуњена сврха ликовног васпитања, те се може закључити да је сликарство Пабла Пикаса адекватно средство за увођење дјеце у ликовну културу. Потврђена је чињеница да умјетничка дјела имају важну улогу у развоју дјеце и њихових ликовних способности и да их је неопходно користити у раду. Доказано је да подстичу машту, креативност, индивидуалност, испуњавају просторију бојама, радошћу и дјечјим смијехом. Због тога васпитачима не треба да смета мали шарени хаос и обојене дјечје руке.

Литература

- Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*. Školska knjiga.
- Brajčić, M. i Šućur, M. (2019). Učestalost upotrebe likovno-umjetničkog djela u nastavi likovne kulture. *Nova prisutnost*, XVII (1), 59-73. <https://doi.org/10.31192/np.17.1.4>
- Grgurić, N. i Jakubin, M. (1999). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. EDUCA.
- Drljača, D. M. (2018). *Konstruktivistička nastava likovne kulture*. Grafomark.
- Дрљача, М. (2024). *Умјетничко дјело у функцији развоја ликовне педагозије*. Музеј савремене умјетности Републике Српске.
- Duh, M. (2016). Art appreciation for developing communication skills among preschool children. *CEPS Journal*, 6(1), 71–94. <https://doi.org/10.26529/cepsj.118>
- Duh, M. i Zupančić, T. (2009). *Likovni odgoj i umjetnost Pabla Pikasa: Likovno-pedagoški projekt u Dječjem vrtiću Opatija*. Dječji vrtić Opatija.

- Duh, M. i Zupančič, T. (2011). Metoda estetskog transfera – opis specifične likovno-didaktičke metode. *Croatian Journal of Education*, 13 (1), 42–75. <https://hrcak.srce.hr/72407>
- Zhytnik, T., Kanarova, O., Liapunova, V. & Batareina, I. (2023). Aesthetic Education: how art works of the 20th century influence preschool children. *Cadernos de Educação Tecnologia e Sociedade*, 16(3), 657-664. <https://doi.org/10.14571/brajets.v16.n3.657-664>,
- Kamenov, E. (1990). *Predškolska pedagogija – Knjiga prva*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Karlavaris, B. (1979). *Metodika nastave likovnog vaspitanja*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Karlavaris, B. , Kelbli, J. i Stanojević-Kastori, S. (1986). *Metodika likovnog vaspitanja predškolske djece*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Mendeš, B., Ivon, H. i Pivac, D. (2012). Umjetnički poticaji kroz proces odgoja i obrazovanja. *Magistra Iadertina*, 7(1), 111-122. <https://hrcak.srce.hr/99896>
- Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno umjetničko djelo*. Alfa d.d.
- Savva, A. (2003). Young pupils' responses to adult works of art. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 4(3), 300-313. Preuzeto s <http://www.ijea.org/v6n13/>, očitano: 18. 3. 2025.
- Supsakova, B. (2021). Children's drawing as an art scheme for modern art. In *Proceedings of the 8th International Conference on Education and Education of Social Sciences (INTCESS 2021)* (pp. xx–xx). https://www.ocerints.org/intcess21_e-publication/papers/60.pdf
- Tomljenović, Z. i Bratović, K. (2020). Vojo Radoičić's artwork as a stimulus for early and preschool-aged children's artistic creativity – case study. *Odgojno-obrazovne teme*, 3(6), 93-115. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/249135>, očitano: 30. 3. 2025.
- Ferderber, A. (2022). *Crtež kao sredstvo ekspresije emocionalnih stanja kod djece* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:168365>
- Филиповић, С. и Каменов, Е. (2009). *Мудрост чула – III део*. ДРАГОН.
- Филиповић, С. (2011). *Методика ликовног васпитања и образовања*. KLETT.
- Haliljonovna, S. H. (2020). Psychological aspects of the formation of fine art motives in preschool children. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(4), 169-173.

- Хаџи Јованчић М. Н. (2012). *Уметност у општем образовању: функције и приступи настави*. Учитељски факултет Универзитета у Београду, Klett.
- Herceg, L. , Rončević A. i Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. ALFA d.d.
- Walther, F. I. (2001). *PABLO PICASSO: Genius of the Century*. Barnes & Noble Books.

PABLO PICASSO'S PAINTING IN THE FUNCTION OF DEVELOPING ARTISTIC ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN

Tijana Bogunović
Miroslav Drljača

Summary

Through theoretical foundations, this paper discusses the artistic abilities of children and the significance of works of art for their development. Methods of observing, analysing, and using works of art in working with children are presented. The aim of the paper is to examine whether it is possible to encourage the development of children's artistic abilities using the artworks of Pablo Picasso. The research was organised and conducted in the "Srna" kindergarten in Banja Luka. The sample included 25 children, aged five and six, featuring 13 girls and 12 boys. The research was realised through three artistic activities, where children expressed themselves using techniques from the fields of drawing, painting, and printmaking. The research results showed that preschool children react positively to Pablo Picasso's artworks and that they can be used in multiple ways and through various techniques as an incentive for children's artistic expression and the development of artistic abilities.

Keywords: *art education, children's artistic abilities, Pablo Picasso, artwork as an incentive for artistic expression.*

ЖИВОПИСЬ ПАБЛО ПИКАССО В ФУНКЦИИ РАЗВИТИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Тияна Богунович
Мирослав Дрляча

Резюме

В этой статье на теоретических основах обсуждаются художественные способности детей и важность изобразительного искусства для их развития. Показаны способы наблюдения, анализа и использования произведения искусства в работе с детьми. Цель работы – проверить, возможно ли стимулирование развития изобразительных способностей детей с помощью произведений искусства Пабло Пикассо. Настоящее исследование было организовано и проведено в детском саду «Срна» в Баня-Луке. В нем приняли участие 25 детей в возрасте пяти и шести лет, 13 из которых были девочки, а 12 мальчики. Исследование проводилось в рамках трех художественных мероприятий, и дети выражали себя с помощью техник из областей рисования, живописи и графики. Результаты исследования показали, что дети дошкольного возраста положительно реагируют на изобразительное искусство Пабло Пикассо, и что данные произведения могут быть использованы разными способами и с использованием различных техник в качестве стимула для художественного самовыражения и развития художественных способностей детей.

Ключевые слова: обучение изобразительному искусству, художественные способности детей, Пабло Пикассо, произведение искусства как стимул для художественного самовыражения.